

ÁDÁM TAMÁS

A vers az irodalom kamarazenéje
Az egyik utolsó interjú Görgey Gábor íróval

Görgey Gábor, születési nevén Görgey Arthur (Budapest, 1929. november 22. – Solymár, 2022. április 11.) Kossuth-díjas magyar író, költő, műfordító, dramaturg, rendező. 2002 és 2003 között a nemzeti kulturális örökség minisztere.

A Görgey család leszármazottjaként született, 1929-ben. Édesapja Görgey György, édesanyja Péchy Zsófia. Második felesége Iván Ildikó opera-énekesnő volt. Egy lánygyermek édesapja (Anna, 1965). Solymáron élt.

1948-ban felvették a Pázmány Péter Tudományegyetem német–angol szakára, de 1949-ben félbe kellett szakítania tanulmányait. 1950-ben került a színházi élet közelébe, amikor a Nemzeti Színháznál dolgozott. 1951-ben származása miatt kitelepítették, csak 1954-ben térhetett vissza Budapestre. Egy évig a Római Katolikus Hittudományi Akadémia hallgatója volt. 1955-ig hivatalsegédként dolgozott, majd 1956-ig üzemi színjátékos csoportok rendezőjeként.

1959-ben a Magyar Nemzet munkatársa lett, a lapnál 1994-ig dolgozott. Eközben 1964–1972 között a Pannónia Filmstúdió dramaturgia és 1982–1988 között a Szegedi Nemzeti Színház irodalmi vezetője volt. Többször rendezett a Madách Színházban is.

A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia alapító tagja. 1992–1998 között a Magyar Írószövetség elnökségi tagjaként tevékenykedett. 1994-ben a Magyar Televízió művészeti vezetőjévé nevezték ki, pozícióját 1996-ig viselte. Szintén 1994-ben a Magyar PEN Club alelnökévé, 2001-ben elnökévé választotta. Tisztségét 2010-ig viselte. Közben, 2000-ben a Bibó István Közéleti Társaság alelnöke is lett.

2002-ben Medgyessy Péter akkori kijelölt miniszterelnök felkérte kormányában a Nemzeti Kulturális Örökség miniszteri posztjának betöltésére. Miniszteri esküjét 2002. május 27-én tette le. 2003-ban, az első kormányátalakítás során távozott pozíciójából. 2004-ig a miniszterelnök kulturális főtanácsadójaként tevékenykedett. 2006-ban az SZDSZ országgyűlési képviselőjelöltje volt. A Fehér Klára Irodalmi Díj és a Pethó Sándor-díj kuratóriumának tagja volt.

Első verseskötete *Füst és fény* címmel jelent meg 1956-ban, a következő 1963-ban, *Délkör* címmel. Első drámája, a *Komámasszony, hol a stukker?* nagy sikerrel szerepelt a hazai színházakban, az Amerikai Egyesült Államokban is bemutatták. Több műve önéletrajzi ihletésű, ilyen a *Galopp a Vérmezőn* című drámája is, amelyben kitelepítési élményeit dolgozza fel. Regényírói munkássága is jelentős, *Adria szíriénje* című regényéért kapta meg a 2000-es Év Könyve-díjat.

Díjai, elismerései: Robert Graves-díj, József Attila-díj, Déry Tibor-díj, Művészeti Alap irodalmi díja, Év Könyve-díj, Nemes Nagy Ágnes-díj, Aranytoll, Kossuth-díj, Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje Csillaggal, Szép Ernő-jutalom, Prima Primissima díj.

* * *

Kell-e mondanunk, mit jelent a magyar történelemben a Görgey név? És kell-e bemutatnunk Görgey Gábort? Az író, a költő, a rendező, a dramaturgot, a publicistát, a kulturális minisztert, a műfordítót. Egy interjú keretein belül reménytelen vállalkozás. El is tekintenénk most ettől. Inkább olyan dolgokra koncentrálunk, amelyek nem annyira közismertek. Szomorú aktualitást ad az interjúnak, hogy időközben Görgey Gábor meghalt, egyik utolsó interjóját a Palócföldnek adta.

Már gyerekként is rímeket faragott?

Nem tartoztam a versfaragó kamaszok közé, de mindig filosz szerettem volna lenni. Német-angol szakra jártam az egyetemen, mindaddig, amíg ki nem rúgtak. Felvettek a legendás Eötvös Kollégiumba a Rákosi-puccs évében, de ott is elkezdődött az osztályharcos korszak, a politikai igazodás gusztustalan tülekedése, úgyhogy visszavontam a jelentkezésemet.

Mikor közölték az első munkáját?

Első versem a Sík Sándor főszerkesztette Vigliában jelent meg, 1948-ban, akkor érettségiztem. Recenziókat is írtam.

A vers címe?

Hazafelé. Egyik kötetemben sincs benne, hosszú ideig nem is volt meg. Nemrégiben sikerült előhalásznom a Széchényi könyvtárból a verset, amelyet egy Fischer Anni-koncert ihletett.

A kor hangulata késztette arra, hogy nevet cseréljen?

Sík Sándor, ez a csodálatos ember, Radnóti Miklós atyamestere mondta nekem: – Édes fiam, ha netán író lesz belőled, változtasd meg a neved, mert a Görgey Arthur név már foglalt a magyar történelemben. Így lettem Gábor.

Az első publikáció után elég későn, '56-ban jött ki az első verseskötete, a Füst és fény.

Hányódtam az egyetemi kirúgásom után, statisztáltam a Nemzeti Színházban, filmekben, majdan 1951-ben kitelepítettek a szüleimmal együtt. Végül 1953-ban, a Nagy Imre-kormány alatt váltam újra félszabad emberré. Elkezdtem visszaszivárogni az irodalomba, megjelent egy-két versem, de főleg fordítottam. Aztán lettem a színjátszó-rendezői vizsgát, gyárakban vezettem színjátszó csoportokat. Közben összeállt egy vékonyka kötetre való anyag, és megjelent a *Füst és fény*. Amilyen „szerencsém” volt, 1956 októberében nem keltett nagy feltűnést.

És újabb hét évet kellett várni a Délkör című könyvére.

Mindig kevés verset írtam. Én a verset az irodalom kamarazenéjének tartom. Csak azt írtam meg versben, ami más műfajba nem való. Barátom és mesterem, Pilinszky János is ebben élt, hogy csak a sűrítményből legyen vers.

Hibetetlen, mennyi műfajban alkot! Verseket, novellákat, regényeket, színműveket, tárcákat, filmeket, hangjátékokat.

Tudatosan törekedtem erre. Nagyon sokáig „tanultam” drámát írni. Régtől vágytam rá, de csak harmincöt évesen írtam meg az első egyfelvónásosomat. Még később, ötvenöt évesen kezdtem el regényt írni. Hosszú időn keresztül készültem a különböző műfajokra. Csak amikor biztos voltam a dolgomban, akkor vágtam bele. Borzasztóan fontosnak tartom, hogy minden a maga műfajába kerüljön.

Mikor dől el, hogy egy mű vers, tárcsa vagy éppen regény lesz?

Nálam a gondolat megszületésekor eldől a dolog.

Hogy telik egy napja?

Reggel egy kávé, némi torna, és vár az íróasztal. Akkor érzem jól magam, ha legalább délig írok. Ha csak egy nem jól megformált kisebb szöveget rendbe teszek, már egész nap jó a közérzetem. Minden áldott nap dolgozni kell! Habár mostanában már nehéz, nagyon rossz a szemem, alig látom a betűket.

Hogy jön akkor ide a miniszterség? Minek vállalt bivatalt egy ismert író?

Soha életemben nem vágytam még csak hasonlóra sem. Amikor Medgyessy Péter felkért miniszternek, kétszer nemet mondtam. Hosszú rábeszélések, családi és baráti konzultációk után arra az álláspontra jutottam, hogy az élet megbosszulja, ha az ember egy fantasztikus labdát nem fogad el. Magyar írók ritkán ér ilyen elismerés. Egy évre elvállaltam. Épp ezért nagyon keményen dolgoztam, sokat akartam végezni.

Rögvest a támadások keresztüzzébe került. Számított erre?

Az ellenzék összetűzést bekalkuláltam, ennek ellenére meglepett a mérhetetlen indulat, amivel fogadtak engem. De ami igazán váratlanul ért, az a saját oldalon, a polgári baloldali sajtó enyhén szólva barátságatlan hangja velem szemben. Semmi támogatást nem kaptam, sőt gyakran átvették az ellenzék rágalmait. Nagy csalódás volt.

És persze belesöpött a barikádharok közepébe.

Valóban, akkor zajlott a Nemzeti Színház körüli csetepaté, az operaházi csata, és folytathatnám.

Ám látványos sikereket is elért.

Létrehoztam a filmtörvényt, elkezdtem a színházi törvény előkészítését. A filmtörvényért máig hálás nekem a szakma, ám a színházi törvény mostanáig nem készült el. Tető alá hoztam az angliai magyar Magic évet, vitalizáltam a múzeumokat, azóta létezik múzeumok éjszakája, siker és

pezsgő élet a múzeumokban. A színházak állami támogatását hetven százalékkal emeltem. Az összes magyar zenekar állami támogatása száz százalékkal nőtt. Jólesett, hogy amikor lemondtam, a múzeumigazgatók, a zenekarok ünnepélyesen elbúcsúztattak, megköszönték a munkám.

Annyi díjat kapott, mint égen a csillag. Fontosak önnek az elismerések? Lehet sorrendet felállítani?

Aki azt mondja, nem érdekli az elismerés, az hazudik. Vannak fontos és kevésbé fontos díjak, de végül ez is visszajelzése annak, hogy nem hiába dolgozik az ember.

Színház. A sok bemutató közül talán máig a legnagyobb siker a Komámasszony, hol a stukker?

Ez az első egészestés darabom, 1966-ban írtam. Ifjúságom édes madara. Közel ötven produkció született itthon és világszerte, és még soha nem bukott meg.

A Bulvár című darabját az Újpesti Színházban mutatták be. Ez nem új mű, de aktuális, nem öregedett meg.

Kecskeméten, 1980-ban volt az ősbemutató. Fényes Szabolcs írta hozzá a zenét. Azóta nem játszották, nagy öröömre Újpest megkeresett, hogy rendezsem meg, bemutatnák a *Bulvárt*. Élveztem a rendezői munkát. Kitűnő gárdát sikerült összehozni.

Atírta a komédiát?

Nem nyúltam hozzá. Pontosan az érdekelt, hogy amit a hetvenes évek fél-történelméről megfogalmaztam, mennyire hat, érvényes ma.

Számít a közeg? Az, hogy hol mutatják be a művet?

Természetesen számít, de engem kevésbé érdekel a színházi guruk hierarchiája.